



Řešení školního kola
a klíč k bodování
ČLO 2021/2022



FILOZOFICKÁ FAKULTA
Univerzita Karlova



matfyz

1 Fidžijština

(13 bodů)

Úkol 1: Za každé správně přeložené slovní spojení udělte 1 bod.

- | | |
|---|-----------------------|
| (a) moje srdce | na utongu |
| (b) její víno (které pije) | na mena yangona |
| (c) moje čarování (použité na mě/proti mně) | na kengu draunikau |
| (d) tvoje lano (které vlastníš) | na nomu dali |
| (e) vaše (duál) ryba (k večeři) | na kemudrau ika |
| (f) vaše (mn.č.) voda | na memuni wai |
| (g) její dítě | na luvena |
| (h) jeho víno (vypité na jeho počest) | na kena yangona |
| (i) naše kánoe | na noda wanga |
| (j) jejich jablko (které prodávají) | na nodra yapolo |
| (k) vaše (duál) čarování (které provádíte) | na nomudrau draunikau |
| (l) vaše (mn.č.) lano (které vás zadržuje) | na kemuni dali |
| (m) jejich mango (na pití) | na medra mango |

Poznámka k řešení:

Při řešení si rychle všimneme výrazu *na*, který se opakuje ve všech spojeních a nemůže tedy odlišovat různé způsoby přivlastňování (což znamená, že se jím nemusíme příliš zabývat). Dále si všimneme, že za *na* vždy následuje právě jedno nebo dvě další slova. Když se zaměříme na význam přivlastňovaných objektů (nebo osob), všimneme si, že zatímco ve většině případů se jedná o pokrmy, nápoje nebo nástroje, právě ony výrazy, kdy za *na* následuje pouze jedno slovo, se vymykají: jde o hlavu, břicho, manžela/ku a otce. Jedná se totiž o takzvané nezczitelné objekty, které přivlastňujeme speciálním způsobem, přičemž jediné slovo vyjadřující přivlastňování musí obsahovat jak informaci o tom, o jaký objekt se jedná, tak informaci o tom, komu ho přivlastňujeme. Všimneme si, že koncovka *-ngu* ve výrazech *ulungu* a *watingu*, koncovka *-mu* ve výrazu *kelemu* i koncovka *-na* ve výrazu *tamana* se vyskytují také v ostatních výrazech, což musí znamenat, že se jedná o tu část, která určuje vlastníka. Na základě analýzy těchto koncovek ve všech výrazech zjistíme, které koncovky určují jednotlivé vlastníky (viz tabulka). Význam přivlastňovaného objektu potom musí vyjadřovat v případě nezczitelných objektů začátek daného výrazu, v případě těch ostatních poslední slovo z celého spojení, které zůstává neměnné.

Zbývá nám tedy poslední proměnná, kterou jsou začátky prostředních výrazů spojení u czitelných objektů. Opakují se nám slabiky *ke-*, *me-* a *no-*. Při analýze významů přivlastňovaných objektů zjistíme, že výraz *ke-* se vyskytuje u pokrmů, které bude vlastník jíst, nebo u nástrojů, které budou použity někým jiným proti „vlastníkovi“, výraz *me-* se vyskytuje u nápojů, které bude vlastník pít, a výraz *no-* se vyskytuje u nástrojů, které vlastník používá. Na základě těchto znalostí bychom měli být schopni všechny výrazy v zadání úkolu přeložit.

Vlastník	Koncovka
já	-ngu
ty	-mu
on/ona	-na
my	-da
vy (mn. č.)	-muni
vy (duál)	-mudrau
oni	-dra

2 Univerzální sloveso

(18 bodů)

Úkol 1: Za zcela správné řešení udělte 6,5 bodu, za každé chybné přiřazení z tohoto počtu odečtete -0,5 bodu (až do 0 bodů za 13 a více chyb).

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
J	F	H	O	M	N	K	L	I	A	C	E	B	D	G

Úkol 2: Za správnou odpověď udělte 1 bod.

kpi

Úkol 3: Za každou zcela správně přeloženou větu udělte 2 body. Pokud věta obsahuje pouze jednu chybu (chybějící, přebývající či špatně napsané slovo nebo špatný slovosled), udělte za ni 1 bod.

- (a) *Děti se shromáždily pod domem.* *Bisu kaate yete band.*
- (b) *Prodal jsem své auto.* *N kɔɔsi n suka.*
- (c) *Její kamarád si hrál v dešti.* *O daaso yɔkɔɔti tando mii.*

Úkol 4: Za každou zcela správně přeloženou větu udělte 1,5 bodu. Pokud věta obsahuje pouze jednu chybu (chybějící, přebývající či špatně napsané slovo nebo špatné gramatické číslo), udělte za ni 0,5 bodu.

- (a) *Ba kɔɔsi ti kɔɔsu.* *Prodali naše slepice.*
- (b) *N susu kpi.* *Moje auta se porouchala.*
- (c) *Maari daaso fa faa.* *Mariin přítel to zdědil.*

Poznámka k řešení:

Prvním záchytným bodem pro nás mohou být vlastní jména Marie (*Maari*), Yooto a Cando, které se vyskytují v obou jazykových variantách, a můžeme tak přiřadit české překlady vět 1., 12. a 15. Věta G navíc obsahuje slovo „dům“, které se v úloze nachází ještě dvakrát, což v jazyce waama platí pouze pro slovo *yete*. Český překlad C odpovídá větě 11., která s větou 15. kromě slova „dům“ sdílí také slovo *taka*, které značí sloveso „jít“. Z rozboru této věty zjišťujeme, že waama nerozlišuje tvary osobních a přivlastňovacích zájmen, takže *n* může znamenat „já“ i „můj“. Přiřadíme ještě zbývající větu se slovem „dům“ (3. – H).

Rozborem krátkých vět, jejichž překlady již známe, objevíme významy slov *kɔɔka* „slepice“, *daaso* „přítel“, které nám pomohou spojit věty 4. a 8. s českými překlady O a L. Zjistíme tak, že *bika* znamená „dítě“, a přiřadíme D k větě 14. V té vidíme stejné sloveso *dori* jako ve větách 2. a 10., avšak české „spadnout“ vidíme jen v překladu A, který patří větě 10., jak napovídá i její délka. S významem padání souvisí ze zbývajících překladů jen věta F – „Pršelo.“ (ve smyslu „Padal déšť.“, což je také její doslovný překlad). Pomocí slova *tiibu* „strom“ potom přiřadíme větě 7. překlad K, v ní obsažené *kaate* „shromáždit se“ zase poukáže na spojení 5. – M.

Zbývající tři věty nám ukáží další jevy potřebné pro řešení následujících úkolů. Věta 9. – I obsahuje množné číslo „děti“ (*bisu*), které se tvoří nahrazením přípony *-ka* příponou *-su* (stejně jako *kɔɔka* – *kɔɔsu*, tedy „slepice (j.č.)“ – „slepice (mn. č.)“, a *suka* – *susu*, tedy „auto“ – „auta“). Věta 6. ukazuje druhý příklad slovesa *kpi*, které má v jazyce waama velmi široký význam (volně popsateľný jako „přestat fungovat, přestat se hýbat“), jak ilustruje Úkol 2.

Pro správné překládání vět v úkolech je důležité si navíc všimnout, že věty v jazyce waama se skládají z podmětu, přísudku a případně předmětu (v tomto pořadí), přivlastňovací zájmeno stojí před přivlastňovaným podstatným jménem a předložky naopak následují až za ním.

3 Písmo bráhmí

(16 bodů)

Úkol 1: Za každé správně přeepsané slovo udělte 1,5 bodu. Za přeškrtnutí slova b) pari udělte 1 bod.

(a) etam̄ ▷ ८

(e) esame ▷ ८

(b) pari

(f) ichisu : ८

(c) nocujane ८

(g) dhaṁmavaḍhiyā ८

(d) ca ८

Úkol 2: Za každé zcela správně přeepsané slovo udělte 2 body, za slovo obsahující jednu chybu (např. chybějící, přebývající či špatné písmeno) udělte 1 bod.

a) ८ evamapipacatesu b) ८ dhaṁmā c) ८ samādiyāmi

Poznámka k řešení:

Porovnáme-li první řádek zapsaný v písmu bráhmí s jeho přepisem do latinky, snadno podle délek slov zjistíme, že se jedná o slabičné písmo. Zároveň můžeme ihned přiřadit slabiky, které se v prvním řádku vyskytují, k odpovídajícím znakům a vyzorovat některá další pravidla: například že nosovka „ñ“ se značí tečkou za znakem reprezentujícím slabiku, která „ñ“ předchází, a především značení samohlásky, která v dané slabice následuje souhlásku určující tuto slabiku. Je vidět, že základní samohláskou, která je přímo zahrnuta v základním tvaru znaku, je „a“. Přidáním vodorovné čáry vlevo nahoře k danému znaku ji změňme na „e“, vodorovná čára směrem doprava potom značí „ā“ a svislá čára přidaná ke znaku shora značí „i“. Všimneme si také speciálního znaku pro počáteční samostatné „a“.

Následně se na základě těchto znalostí pokusíme přepsat co nejvíce znaků ve zbývajících řádcích. U některých znaků, které zatím rozluštit neumíme, je možné rozpoznat alespoň příslušnou následující samohlásku. Tam, kde je zřejmé, že neznámý znak nenesé žádnou samohláskovou značku, je možné provizorně doplnit samohlásku „a“, ale je nutné mít na paměti, že se v některých případech může jednat o speciální znak pro některou samostatně stojící samohlásku, takže se tím v následné analýze nesmíme nechat zmást.

Dostaneme následující text, kde _ značí (pravděpodobně) jednu vynechanou hlásku (řádky jsou očíslovány podle jejich pořadí v celém nápisu):

2. aṁtalaṁ lājāne h _ sa hevaṁ _ _ is _ ka _ aṁ jane
3. _ aṁ _ ava _ iyā vā _ eya n _ _ _ jane an _ l _ payā _ aṁ _ ava _ iyā
4. va _ i _ ā _ ataṁ devānaṁpiye piyadasī lājā hevaṁ āhā _ asa _ e
5. h _ _ ā atākantaṁ _ a aṁtalaṁ hevaṁ _ _ is _ lājāne ka _ a jane

I z tohoto neúplného textu můžeme snadno vidět, že slovo „pari“ se v něm vyskytovat nemůže. Zbývá tedy přiřadit ostatních šest slov ze seznamu k některým neúplným slovům v našem částečně rozluštěném textu.

Zcela jednoznačně lze přiřadit slovo „dhammavaḍḍhiyā“ k prvnímu (a totožnému poslednímu) slovu ve 3. řádku a slovo „nocujane“ ke třetímu slovu ve 3. řádku. To nám zároveň pomůže identifikovat některé další znaky, které můžeme následně doplnit v celém textu, což ještě usnadní přiřazení zbývajících slov. Vidíme, že třetí slovo v 5. řádku je „ca“ a dále že slovo „ichisu“ lze dostat jedině doplněním pátého slova ve 2. řádku (a totožného šestého slova v 5. řádku). Zbývají slova „etaṃ“ a „esame“, která však lze dostat doplněním druhého a osmého slova ve 4. řádku. Stačí si uvědomit, že počáteční znak, který jsme zde provizorně pokládali za slabiku ve tvaru „_a“ s neznámou souhláskou, je ve skutečnosti znak pro samostatně stojící samohlásku „e“.

Nyní již navíc známe význam všech znaků vyskytujících se ve druhém úkolu, a je tedy snadné zadaná slova dešifrovat a přepsat.

4 Gumatjština

(8 bodů)

Úkol 1: Body udělte podle následující tabulky:

počet správně přiřazených čísel	5	4-3	2	1	0
získané body	4 body	3 body	2 body	1 bod	0 bodů

$\text{lurrkun rulu ga dambumiriw} = 19$

$\text{wanggap rulu ga wanggang} = 6$

$\text{dambumiriw rulu ga marrma} = 22$

$\text{wanggap rulu ga lurrkun} = 8$

$\text{marrma rulu ga dambumiriw} = 14$

Úkol 2: Za každé správně napsané číslo udělte 1 bod.

- (a) $1 = \text{wanggap}$
- (b) $7 = \text{wanggap rulu ga marrma}$
- (c) $16 = \text{lurrkun rulu ga wanggang}$
- (d) $24 = \text{dambumiriw rulu ga dambumiriw}$

Poznámka k řešení:

Na začátek si všimneme opakujícího se motivu *rulu ga*, který pravděpodobně bude odpovídat základu gumatjského početního systému společně s nějakou matematickou operací, kterou s tímto základem a okolními výrazy provádíme (pozn.: je to podobné jako základ deset v češtině a většině dalších evropských systémů, kde můžeme násobením desítky s malými hláskovými úpravami získat dvacet, třicet apod., a přičítáním čísel menších než deset získáme číslovky jako dvacet čtyři, třicet sedm apod.). Právě sčítání a násobení jsou v početních systémech nejběžnějšími operacemi, zatímco odčítání a dělení jsou výrazně méně pravděpodobné. Zkusíme tedy odhadnout, který základ početního systému by mohl ke sčítání a násobení pasovat. Vzhledem k tomu, že nejnižší číslo v zadání je číslo 6 a základ za těchto okolností musí být při použití násobení a sčítání nižší než 6, nejvyšším možným základem je 5. Vzhledem k tomu, že mezi gumatjskými výrazy jsou kromě *rulu ga* právě 4 různé výrazy, základ o hodnotě 5 se nabízí nejvíce. V takovém případě by číslo 6 muselo vzniknout operacemi $1 \cdot 5 + 1$, což může odpovídat jedině výrazu *wanggap rulu ga wanggang*, a slovo *wanggap* by se tedy rovnalo 1. Z toho vyplývá, že jediným možným výrazem pro 8 je *wanggap rulu ga lurrkun*, a *lurrkun* je tedy 3. Podobně poté zjistíme, že *lurrkun rulu ga dambumiriw* musí být rovno 19, a *dambumiriw* je tedy 4. Výraz *marrma* ve zbývajících výrazech poté může být jedině 2. I kdybychom si při výběru základu vybrali jinou cestu, zkusili bychom pouze možnosti 2, 3, 4 a 5 (základ 1 můžeme zavrhnout okamžitě), a netrvalo by tedy dlouho, než bychom se dostali ke správnému základu 5. Poté už stejným způsobem dopočítáme zbylá čísla a můžeme snadno zapsat číslovky v Úkolu 2.

5 Pukapukština

(15 bodů)

Úkol 1: Za každý správný překlad udělte 0,5 bodu.

atu muna	věta	muna yanga	sloveso
atu tangata	fronta	tangata maki	pacient
ayo nei	dnes	vāia ki mua	budoucnost
ki nei	tady	vāia nei	teď
mea nei	to	walemaki	nemocnice
mō mea	kus	walepule	kostel
mō muna	zpráva	wī ayo	každodenně
mō vāia	chvíle	wī tangata	všichni
mua	předeek	yanga	pracovat

Úkol 2: Za každý správný překlad udělte 1 bod.

- (a) wī každý
- (b) muna slovo
- (c) wale dům / budova
- (d) tangata člověk / osoba

Úkol 3: Za každý správný překlad udělte 1 bod.

- (a) čas vāia
- (b) čára atu
- (c) den ayo
- (d) nemoc maki

Poznámka k řešení:

Ze zadání víme, že slovní spojení *wī ayo* znamená „každodenně“, takže můžeme předpokládat, že jeho složky *wī* a *ayo* mají význam slov „každý“ a „den“ v nějakém pořadí. Podobně víme, že *ki nei* znamená „tady“, a proto *ki* a *nei* by mohly mít významy „toto“ a „místo“ v nějakém pořadí. Jedním z českých překladů, které máme přiřadit, je „dnes“, což lze také vyjádřit jako „tento den“. Hledáme tedy slovní spojení, které obsahuje jedno ze slov *wī*, *ayo* a jedno ze slov *ki*, *nei*. Takové slovní spojení se v zadání vyskytuje pouze jedno – *ayo nei*. Můžeme proto přiřadit *ayo nei* = „dnes“ a z toho také plyne, že *ayo* = „den“, *nei* = „toto“, *wī* = „každý“ a *ki* = „místo“. Slovo *wī* se v ostatních slovních spojeních vyskytuje již jen jednou. Pravděpodobně jediným dalším českým překladem, který může obsahovat významovou složku „každý“, je slovo „všichni“. Můžeme tedy přiřadit *wī tangata* = „všichni“, což nám také naznačuje, že slovo *tangata*, které se vyskytuje ještě ve slovních spojeních *atu tangata* a *tangata maki*, by mohlo mít význam „člověk“. Další česká slova obsahující význam „člověk“ jsou „fronta = řada lidí“ a „pacient = nemocný člověk“. Význam „nemoc“ se dále objevuje ve slově „nemocnice = nemoc + budova“, což je dále spolu se slovem „kostel“ jediné slovo, ve kterém se může vyskytovat význam „budova“ (nebo „dům“). Je přitom pravděpodobné, že u obou těchto slov se významová složka „budova“ bude v rámci slova nacházet na stejném místě. Kdyby „pacient“ byl *atu*

tangata, pak by „nemocnice“ musela být *atu muna* a „kostel“ následně *mō muna*. Složka *mō* se však vyskytuje v zadané dvojici *mō mea* = „kus“ a její význam tedy s „kostelem“ pravděpodobně souviset nebude. (Můžeme zvážit ještě možnost „kostel“ = *muna yanga*, avšak ze zadání víme, že *yanga* = „pracovat“, což také významově neodpovídá.) Zkusme tedy přiřadit *tangata maki* = „pacient“, a tedy potom *walemaki* = „nemocnice“ a *walepule* = „kostel“. Dále vychází *atu tangata* = „fronta“. Složka *atu* = „řada“ se vyskytuje ještě ve slovním spojení *atu muna*. Z českých překladů se význam „řada“ pravděpodobně může vyskytovat pouze ve slovech „věta“ a „zpráva“, kde obojí by mohlo být popsáno jako „řada slov“. Z toho vyplývá, že složka *muna* by mohla znamenat „slovo“, a tedy *muna yanga* = „slovo + pracovat“, tedy „sloveso“.

Zaměříme se nyní na zadanou dvojici *mō mea* = „kus“. Zdá se, že jedna ze složek by mohla mít význam „věc“ a druhá něco jako „jednotka“ nebo „celek“. Mezi českými překlady se nachází slova „to“, neboli „tato věc“, a „teď“, neboli „tento čas“. Mezi nepřirazenými pukapuuskými slovními spojeními zbývají dvě, ve kterých se vyskytuje složka *nei* = „toto“: *mea nei* a *vāia nei*. Z předchozího lze usuzovat, že *mea nei* by mohlo znamenat „tato věc“, tedy „to“, a samotné *mea* znamená „věc“. Pak také *vāia nei* znamená „teď“ a *vāia* = „čas“. Z toho vyplývá, že *mō vāia* může znamenat něco jako „jednotka času“, tedy „chvíle“, a nyní také můžeme rozhodnout, že „zpráva“ bude spíše *mō muna*, tedy nějaký celek sestavený ze slov, zatímco popis „řada slov“, *atu muna*, více odpovídá „větě“.

Zbývají české překlady „předek“ (ve smyslu „přední část“) a „budoucnost“ a pukapuuské výrazy *mua* a *vāia ki mua*. Vidíme, že přiřadíme-li k sobě *mua* = „předek“, pak *vāia ki mua* znamená doslova „čas vepředu“, tedy „budoucnost“. Z toho, co jsme zjistili při řešení prvního úkolu, snadno doplníme úkol druhý i třetí. U třetího úkolu nás snad může překvapit pouze slovo „čára“, ale stačí si uvědomit, že ze všech významových složek, se kterými jsme se setkali, má toto slovo významově blízko pouze ke slovu „řada“.